

Betydningen av barnevernpedagogens forforståelse i barneverntjenesten

Kandidatnummer: 182

Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsvitenskap

Bachelor i barnevern, våren 2017

Eksamenskode: BVUH3900

Antall ord: 8717

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	2
Tema.....	2
Problemstilling.....	3
Avgrensning og oppbygging.....	3
2. Forforståelse som begrep	3
Å forklare versus å forstå.....	4
Hermeneutisk sirkel.....	5
Med utgangspunkt i meg selv.....	6
Habitus.....	7
3. Forforståelse som fenome..	8
Hendelse 1.....	8
Hendelse 2.....	9
Hendelse 3.....	10
“Ikke-vitende posisjon”.....	12
Er jeg min forforståelse?	14
Mentaliseringsbegrepet	15
<i>Forstå meg uten at jeg trenger å si noe</i>	16
Taus kunnskap.....	17
Må jeg forstå for å kunne hjelpe?	18
Forståelsen av et voldsoffer	19
4. Avslutning	21
5. Litteratur	22

Det er et sitat jeg har tatt frem gang på gang og lest de siste tre månedene. Det er noen nydelige og treffende ord en kollega av meg i praksis sa til en klient. Ordene har satt seg fast hos meg og fått meg til å undre. Dette sitatet ble inspirasjon til min bacheloroppgave:

Jeg vil så gjerne forstå hvordan du har det, for da kunne jeg visst hvordan det er å være deg. Men jeg kan aldri forstå fullt ut. Du må hjelpe meg til å prøve å forstå, så skal jeg gjøre mitt beste. Anonym Barnevernsarbeider.

Innledning

Alle mennesker blir født inn i en tid og en kultur. Vi vokser opp og lærer om normene og reglene som gjelder for den tiden og kulturen vi eksisterer i. Vi sosialiseres til hvordan vi skal møte andre mennesker. Vi lærer også ut i fra våre opplevelser og erfaringer om hva som er farlig og skummelt, og hva som er trygt. Vi opplever ulike følelser gjennom ansiktsuttrykk, kroppsspråk og reaksjoner. Dette utgjør hvordan vi ser og opplever verden og de menneskene vi samhandler med, men også hvordan vi opplever oss selv. Alt det som hender oss har betydning for oss. Vi tolker vår omverden, og disse tolkningene er bakgrunnen for alle våre valg, handlinger og måten vi forholder oss til virkeligheten på (Aadland 2011, 179).

Den verden vi lever i og opplever består i stor grad av andre mennesker. De andre menneskene ligner på meg, i form av at de også tillegger sine opplevelser mening, de har også vilje, intensjoner og følelser. Når jeg møter et annet menneske må jeg fylle ut inntrykket jeg får fra sansene mine, med tolkninger. Jeg tillegger den andres utsagn et formål, for eksempel at han prøver å være morsom, eller sarkastisk.

I denne oppgaven skal jeg skrive om forforståelse, min forståelse av hva det innebærer, teoretiske syn på begrepet og hvilken betydning det har for meg som barnevernspedagog i barnevernstjenesten. For å gjøre dette vil jeg fortelle om enkelthendelser fra praksis som jeg vil se på i lys av teori om forforståelse. Videre vil jeg se på andre begreper i litteraturen som kan ha lignende betydning, og hvordan de eventuelt henger sammen med min forståelse av forforståelsen.

Tema og begrunnelse

Etter tre måneder i praksis i barneverntjenesten har jeg blitt spesielt opptatt av hva det er vi som enkeltindivider tar med oss inn i yrket som barnevernspedagoger, og hvorfor vi utøver

yrket forskjellig. Jeg er nysgjerrig på min egen innvirkning på klientene jeg møter, og hvorfor jeg møter de ulike familiene på ulikt vis. Hva har jeg med meg inn i møte med dem, som avgjør hvordan jeg forstår deres situasjon? Hvordan påvirker min forståelse av familiene jobben jeg skal gjøre for dem? Jobben min er tross alt å gi familier rett hjelp til rett tid, men på grunnlag av hva?

Problemstilling

Alle disse refleksjonene har vært med i utformingen av min problemstilling. Min endelige problemstilling, og det spørsmålet jeg ønsker å se grundigere på og diskutere er: Hvilken betydning kan min forforståelse ha i jobben som barnevernspedagog i barneverntjenesten?

Avgrensning og oppbygging

Jeg har tidlig i mitt arbeid med denne oppgaven innsett at selve fenomenet forforståelse er massivt. Det finnes mange definisjoner av og refleksjoner rundt begrepet i litteraturen. Jeg har derfor sett meg nødt til å avgrense til enkelte teorier som jeg vil holde meg til når jeg drøfter. Dette innebærer Gadamer og Dilthey på den ene siden, sett opp mot Descartes på den andre siden. Disse teoretikerene har jeg valgt fordi jeg mener de belyser enkelte aspekter ved forforståelsen som jeg ønsker å diskutere i min oppgave, og som jeg ser det kan underbygge mange av mine egne erfaringer fra praksis.

Jeg vil i det følgende begynne med en teoretisk gjennomgang av forforståelse som begrep, hvor jeg vil se på teorier om hermeneutikk, den hermeneutiske sirkel og habitus. Videre vil jeg gå inn i forforståelse som fenomen. Som en måte å organisere det teoretiske har jeg valgt å ta utgangspunkt i tre hendelser fra min praksis, noe som jeg håper vil gjøre innholdet enklere å begripe underveis både for meg og for leseren. Jeg vil også se på begreper som “ikke-vitende posisjon”, mentalisering og taus kunnskap, for å diskutere betydningen av den profesjonelles forforståelse i yrkesfeltet. Avslutningsvis vil jeg se på selve betydningen av å forstå for å kunne gi hjelp, og min forståelse av et voldsoffer fra praksis.

Forforståelse som begrep

I hermeneutikken tenker vi at kunnskap er fortolket og kulturelt betinget. Det vil si at all kunnskap er betinget våre erfaringer, verdier og opplevelser, derfor kan vi heller ikke komme fram til en objektiv “sann” kunnskap. Humanvitenskapens forskningsstrategi har vært den

forstående metode. Dette vil si at vi ønsker å redegjøre for hva forståelse er (Thomassen 2006, 157).

Hans-Georg Gadamer ønsker å beskrive det fenomenet som vi kaller menneskelig forståelse. I sin tolkning av hermeneutikken anser Gadamer at den ikke fungerer som en metode, men heller som en filosofi. Han ser på hermeneutikken som en generell filosofisk teori om hva forståelse er. Han forklarer at teorien sier noe om hva som skjer med oss når vi forstår, og går dermed dypere enn metoden (Krogh 2014, 43). Gadamer påpeker at enhver forståelse vi har av noe forutsetter en annen forståelse. Dette er det Gadamer beskriver som fordommer (Krogh 2014, 49).

Renè Descartes (i Krogh 2014, 47) på den andre siden har en tanke om at mennesket må kvitte seg med alle sine fordommer, for å kunne forstå noe på et sikkert grunnlag. Tanken er at forståelsen vår da vil fungere som et blankt lerret. Han mente at man burde så tvil i alt som kunne betviles, for å oppnå en posisjon befridd fra tidligere oppfatninger. Begrepet “fordom” ble etter Descartes negativt ladd. Fordommer ble ansett som et forstyrrende moment for å forstå noe. Gadamer mente at ordet fordom slett ikke var ment negativt, men at det helt enkelt betyr en oppfatning som er utviklet på forhånd, den er verken urimelig eller uholdbar som Descartes mente den var. Gadamer er uenig i Descartes tanke om at mennesket må kvitte seg med alt de bærer på av erfaringer, eller i hvert fall å tvile på disse erfaringene (Krogh 2014, 48). Dette begrunnes av Gadamer ved hans beskrivelse av fordommer som forutsetninger for å forstå, og ikke hindringer for å forstå.

Å forklare versus å forstå

“Vi sier gjerne “jeg skal forklare det for deg” når vi har et stykke allmenn kunnskap å bringe videre. Men det er umulig å si “jeg skal forstå det for deg”” (Aadland 2011, 174). Her beskriver Einar Aadland det jeg tenker er essensen av hvordan vi kan forstå forskjellen mellom naturvitenskapen og humanvitenskapen. Kunnskap, i lys av hermeneutikken, kan kun formidles etter vi har fortolket det, derfor blir min virkelighet sånn sett subjektiv. Dette er måten Wilhelm Dilthey (i Nerheim 1996, 275) tegner det vitenskapelige skillet. Han sier at naturvitenskapen strever etter å forklare, mens hermeneutikken ønsker å forstå.

Hermeneutikkens oppgave blir å prøve og forstå det som Dilthey beskriver som de kulturelle spor vi har lagt igjen gjennom historien, gjennom våre egne erfaringer, som er nedfelt i oss

som disposisjoner for å handle på bestemte måter (Nerheim 1996, 275). Gadamer forklarer at en ikke-bevisst forforståelse strukturerer all mening og forståelse som mennesket har (Thomassen 2006, 86). Han sier at vi til enhver tid har en forutsetning for å forstå noe på den måten vi gjør. Vi kan se det for oss som at alle mennesker har på seg et sett med briller vi har opparbeidet oss gjennom våre erfaringer, som farger det vi ser. Det er forutsetningene som hjelper oss til å finne et system og gi mening til det vi opplever (Aadland 2011, 182).

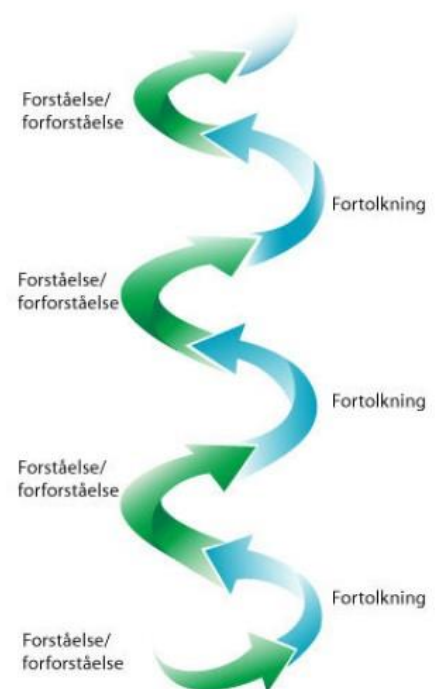
Hermeneutisk sirkel

For å se nærmere på hva som menes med forståelse og forforståelse vil jeg bruke den hermeneutiske sirkel, et begrep introdusert av Dilthey (Thomassen 2006, 160; Aadland 2011, 175). Sirkelen er en illustrasjon på hvordan vår forståelse av noe foregår i en prosess. Denne sirkelen er enklere forstått som en spiral av forståelse, fordi sirkelen er lukket, mens spiralen aldri kan stoppe. Det hele starter med min helhetsforståelse av noe, denne helhetsforståelsen er min forforståelse. Den består av mine erfaringer, verdier, min bakgrunn og mine opplevelser, som til sammen gir meg et grunnlag for hvordan jeg kan forstå det jeg søker etter. Via delforståelsen, når jeg begynner å undersøke hva dette betyr og min forståelse underveis, oppnår jeg en ny helhetsforståelse. Jeg kan ikke oppnå et nytt helhetsbilde uten hver enkelt puslespillbrikke (delforståelsen), og jeg kan heller ikke forstå sammenhengen mellom puslespillbrikkene uten å sette de sammen. Spiralen tegner en evig prosess av helhetsforståelse, delforståelse og ny helhetsforståelse (Aadland 2011, 188; Nerheim 1996, 303).

I skriveprosessen har jeg hatt dette bildet av spiralen i bakhodet som en illustrasjon på hvordan den er bygd opp, den har hjulpet meg til lettere å se for meg forståelsesprosessen i arbeidet med oppgaven.¹

Martin Heidegger beskriver den hermeneutiske spiral slik:

Når forståelse er menneskets grunnleggende måte å være til i verden, så blir derimot fortolkningen en måte å avdekke det allerede forståtte. Fortolkningen ... utvikler forståelsen ved å trekke frem i lyset og tematisere den ikke uttalte forforståelsen vi allerede har med oss (Thomassen 2006, 163).

¹ <http://forskning.no/filosofiske-fag/2012/02/hva-er-hermeneutikk> (23.03.2017).

Med dette forklarer Heidegger at mennesket i seg selv er forstående, og at vi alltid vil søke etter mening i det vi opplever ut ifra de erfaringene vi har fra før. Han sier at det er først når vi begynner å fortolke det vi tror vi har forstått at vi kan få øye på noe vi ikke så i utgangspunktet. Det blir som om vi kaster et nytt blikk på noe vi trodde vi hadde forstått og dermed forstår det på en ny måte.

Med utgangspunkt i meg selv

Hjördis Nerheim (1996, 301) ser i likhet med Heidegger på menneskets væremåte som eksistensielt forstående, dette vil si at vi til enhver tid tolker og forstår den verden vi lever i med utgangspunkt i oss selv. Hun beskriver forståelsen som et utkast av en mulig verden, og at den forståelsen vi har skaper den verden vi lever i. Jeg har levd mitt liv og bærer med meg kunnskap om verden med utgangspunkt i mine erfaringer. Dette skaper mitt bilde av verden. Et utkast av en *mulig* verden, som Nerheim beskriver det, altså at verden slik jeg ser den, ser bare slik ut for meg, og ikke for noen andre. Hun forklarer at det vil være et mislykket forsøk å prøve og lete etter forutsetningsløshet i vitenskapen, dette fordi all refleksjon jeg gjør har grunnlag i mine refleksjoner rundt mitt eget liv. Jeg forstår menneskene rundt meg, ikke ut i fra dem, men ut i fra meg og mitt eget liv.

I yrkesfeltet vil jeg for eksempel kunne forstå en familie og deres problematikk på en helt annen måte enn det mine kollegaer gjør, selv om vi har mye av den samme teoretiske bakgrunnen fra utdanningen. Dette kan komme av de ulike erfaringene vi har fra yrkeslivet, og hverdagslivet for den saks skyld. Min kollega kan ha møtt mange familier med lignende problematikk, og tenke seg til et mulig hjelpetiltak nemlig fordi hun eller han har sett at det har hjulpet mange familier i samme situasjon. Jeg, som en fersk kontaktperson i barnevernet, har ikke møtt mange med lignende problematikk, men jeg har lest mye om akkurat dette, og i tillegg har jeg vokst opp med familiemedlemmer i slekten som har strevd med noe av det samme. Derfor tenker jeg det vil være lurt å tilby familien noe annet enn det min kollega vurderer, fordi jeg forstår deres situasjon annerledes. Jeg må ta utgangspunkt i mine erfaringer, og forstår dermed denne familien ut i fra mitt eget grunnlag.

Magdalene Thomassen (2006, 87) forklarer dette ved å se på hvordan en person velger sitt utdanningsforløp. Hun snakker om at en person velger sin utdanning med utgangspunkt i de forestillinger vi har om innholdet i utdanningen og yrket. Denne forestillingen kan enten ha vært bevisst eller ubevisst, men den påvirker oss til å ta et valg. Hun sier seg enig med

Gadamer når hun nevner at det for oss ville være umulig å tillegge noe mening uten forforståelsen som bakteppe. Thomassen sier også i likhet med Dilthey (Nerheim 1996, 275) at forforståelsen grunner i den sosiale og kulturelle tiden og tradisjonen vi lever i, og at vi dermed er betinget den tid vi er født inn i, for å forstå den verden vi lever i og handlingene til menneskene rundt oss.

Habitus

Begrepet habitus ble først brukt av Pierre Bourdieu, og er i følge ham et system av disposisjoner dannet av menneskets erfaringer, minner og av måten vi beveger oss i det sosiale rom (Broady 1990, 225 i Aamodt m.fl. 2011, 141). Systemet kommer til uttrykk gjennom måten vi handler og tenker, noe som ikke nødvendigvis skjer bevisst. Med dette mener Bourdieu at vi ikke alltid er bevisst hvorfor vi handler som vi gjør, eller reagerer som vi gjør, men at det ligger latent i oss. Bourdieu beskriver menneskets system av disposisjoner med grunnlag i at mennesket skjønner seg på sin omverden fordi mennesket er født inn i den, derfor opplever mennesket at verden er selvsagt, fordi omverden har produsert menneskets tanke kategorier og dets disposisjoner (Aamodt m.fl. 2011, 141).

Habitus henger på mange måter sammen med det som tidligere nevnt var det Dilthey beskrev som hermeneutikkens oppgave, å prøve å forstå våre kulturelle spor som er nedfelt i oss som disposisjoner for å handle på bestemte måter (Nerheim 1996, 275).

Habitus er bærer av sosial arv og kulturell kapital. Vi er bærere av tradisjoner, verdier, normer og dannelsesmønstre. Disse kommer til uttrykk i hvordan vi forstår andre mennesker og hva vi vektlegger hos andre og hos oss selv. Det er når vi opplever at vår forståelse av noe blir satt spørsmålsteget ved, at vi blir nødt til å reflektere over vår forforståelse, og vi eventuelt må revurdere vår egen forståelse. Dette vil være en måte å jobbe med endring av habitus på (Aamodt m.fl. 2011, 142).

Bourdieu bruker ordet disposisjon på liknende måte som Gadamer bruker ordet forutsetninger. Begge forklarer det med at vi har et utgangspunkt for å forstå verden og mennesker slik som vi gjør, og at vi bærer det med oss som en del av oss, uten å kunne unnslipe det.

Forforståelse som fenomen

Videre vil jeg beskrive tre hendelser fra praksis som jeg mener kan kobles opp mot forforståelse. Ved å beskrive disse hendelsene ønsker jeg å vise aspekter ved forforståelsens betydning i utøvelsen av barnevernpedagogens jobb i barneverntjenesten. Deretter vil jeg se på andre begreper i litteraturen som på ulikt vis henger sammen med forforståelse som fenomen, og hvordan de kan knyttes opp mot arbeidet med sårbare mennesker.

Hendelse 1: Ulik agenda, ulikt fokus

Jeg hadde gjennomført en samtale med en mor sammen med familiens kontaktperson. Etter samtalen snakket jeg med kontaktpersonen som ledet møtet. Moren hadde tatt med seg sin voksne datter til samtalen. Kontaktpersonen sa til meg etter møtet at hun syntes det passet seg dårlig at datteren var med i dag og deltok på den måten hun gjorde. Hun fortalte videre at hun syntes det var unødvendig av datteren å ta så “stor plass” i møtet som egentlig skulle handle om datterens lillebror.

Jeg og kontaktpersonen deltok i det samme møtet, med de samme menneskene, og det slo meg hvor ulikt vi hadde opplevd det. Underveis i møtet og i samtalen etterpå merket jeg hvordan våre ulike agendaer påvirket møtet, og hvordan vi snakket om det i ettertid. Min agenda på forhånd var ikke helt fastsatt, jeg var forberedt på å møte en mor, og datteren hennes, og høre hva de hadde på hjertet. Jeg tenkte at møtets form måtte bli til underveis. Kontaktpersonens agenda var å gjennomføre en spesifikk type samtale med moren, noe hun da ikke fikk gjennomført fordi datteren var med.

Min opplevelse av møtet var at her satt det en fortvilet storesøster, som selv hadde mange opplevelser med barnevernet fra sin barndom. Hun virket å ha et stort behov for å dele av sine erfaringer, og virket også å ha et behov for å oppleve å faktisk bli hørt av oss. Jeg tolket det som at hun både var redd og til dels følte seg hjelpeløs på vegne av sin lillebror. Jeg opplevde under møtet å bli engasjert da datteren fortalte om følelsene hun kjente på, og hvor vanskelig hun synes det var at moren hadde blitt anklaget av skolen for å være det hun beskrev som “ikke en god nok mor”.

“Det vi fester blikket på, lar oss imponere, berøre og overbevise av, er bestemt av våre høyst personlige utvalg i et flimrende mangfold. Utvalget er foretatt av oss selv i vår egen

erfaringsverden, men bare delvis som bevisste viljeshandlinger” (Aadland 2011, 75). Aadland beskriver her hvordan vi påvirkes av vår forforståelse uten selv å vite det, og at vi fester blikket på bestemte momenter ut ifra et mangfold av erfaringer uten at vi egentlig tenker over det.

Kontaktpersonen virket å feste blikket sitt på sin agenda, dette hadde hun kanskje opplevd mange ganger før? Å “miste” verdifull tid i undersøkelsen, som var ment til å finne ut av det hun syntes var viktig å undersøke. Jeg festet blikket mitt på datteren, jeg ble opptatt av henne og historien hun fortalte, den traff noe i meg og rørte meg. Betydningen av vår agenda kom til syne her. Kontaktpersonens agenda ble så styrende at møtet etter hvert gikk i oppløsning, vi kom ingen vei. Når vi allerede har dannet oss et bilde av hvordan et møte vil bli, hvordan omorganiserer vi bildet for å klare henge med i svingene når det ikke blir som vi hadde sett for oss? Hvorfor ble det så viktig for kontaktpersonen at hennes agenda ble oppfylt?

Hva var det som gjorde at kontaktpersonen så hindringene i dette møtet, samtidig som jeg så en åpning til å bli kjent? Kan det hende at jeg og kontaktpersonen gikk inn i møtet med så ulike agendaer på bakgrunn av våre erfaringer fra arbeidet i barneverntjenesten? Erfaringer som i følge Bourdieu sitter i oss som disposisjoner for å handle og tenke som vi gjør. De er med og påvirker oss i de vanskelige møtene der vi føler at vi ikke får til det vi hadde ønsket. Gjorde kontaktpersonens tidligere erfaringer henne fastlåst? Kanskje tenkte hun at om vi ikke fikk gjennomført møtet slik som hun hadde planlagt, så kunne vi like så godt avlyst hele møtet?

Jeg undrer meg over hvordan moren og datteren opplevde dette møtet. Kunne de merke at jeg og kontaktpersonen hadde ulike agendaer? Og hvordan påvirket eventuelt det dem? Følte moren og datteren at de ble møtt på følelsene de formidlet? Hvordan kan dette møtet ha vært med å påvirket det videre samarbeidet mellom familien og kontaktpersonen?

Hendelse 2: En annens forståelse påvirker meg

Jeg ble informert om en sak fra en kontaktperson om en allerede påbegynt undersøkelse for å kunne delta i et møte med familien neste dag. Kontaktpersonen fortalte kort om hva som stod i bekymringsmeldingen, hva han tenkte om innhentet informasjon fra barnehage og helsestasjon, og hvordan han hadde opplevd de første møtene med moren og faren. Han fortalte meg også at “denne moren er helt umulig” og “jeg forstår meg ikke på denne

pappa'n". Disse beskrivelsene ga meg et grunnlag, og en større forutsetning for å forstå, men ikke ut ifra meg selv, ut ifra det jeg var blitt fortalt. Denne informasjonen gjorde noe med meg, og jeg forventet dermed å møte noen som matchet det han beskrev for meg.

Informasjonen jeg ble gitt gjorde meg skjerpet, jeg tenkte at jeg måtte passe på å være så forberedt som jeg overhode kunne. Jeg måtte lese absolutt alle papirene i saken, og jeg måtte lese gjennom alle referat. Her skulle jeg jo møte to foreldre som ville gi motstand, det var jeg sikker på. Og da måtte jeg være forberedt.

Jeg stilte ikke spørsmål ved det kontaktpersonen fortalte meg. Jeg spurte ikke om en bredere forklaring på hvorfor han opplevde moren som helt umulig. Jeg tenkte ikke at det var nødvendig å få vite mer om hva som gjorde at kontaktpersonen ikke forstod seg på faren. Jeg stoppet ikke opp ved dette, før jeg faktisk møtte dem, og innså at noe av den informasjonen jeg var gitt ikke samsvarte med min opplevelse av menneskene jeg møtte.

Kontaktpersonen var for meg en autoritet, han hadde mange års erfaring, og var ansett på kontoret som en dyktig yrkesutøver. Min opplevelse av ham var at "dette kan han", og at jeg derfor burde ta hans ord som gode ord. Det jeg da unnlot å se var hvordan kontaktpersonens relasjon til denne familien kunne ha påvirket hvilke ord han valgte å beskrive dem med, og at det farget min forventning om hvem jeg skulle møte. Posisjonen jeg inntok overfor kontaktpersonen ble en underdanig posisjon, og med en tanke om at "han vet bedre enn meg". Hadde jeg derimot tvilt på det han fortalte meg, og tillat meg selv å ha et mer kritisk blikk på informasjonen jeg ble gitt, kunne jeg hatt en annen forventning i forkant av møtet.

Kontaktpersonens fortelling om disse foreldrene ga meg en forståelse av dem. Det farget mine forventninger til hva jeg hadde i vente, det gjorde meg anspent. I møtet med dem oppnådde jeg nye delforståelser, jeg fikk avkreftet mine opprinnelige forventninger, og det åpnet for å bli kjent. Dette ga meg til slutt en ny forståelse av hvem disse menneskene var og hvordan de opplevde sine liv. Dette ga meg også en mulighet til å undersøke videre på grunnlag av min egen opplevelse av denne familien, og ikke den forståelsen jeg var "gitt" av min kollega.

Hendelse 3: Jeg tror jeg vet noe om deg

Jeg skulle gjennomføre en førstegangssamtale med en far som var tidligere rusavhengig. Bekymringsmeldingen var sendt fra farens behandlingssenter for å varsle barnevernet om at

farens urinprøver under behandlingen kunne tilsa at han hadde ruset seg under oppholdet. Da førstegangssamtalen skulle gjennomføres var han ferdig med behandling og var rusfri. Jeg hadde lite erfaring med å jobbe med mennesker med rusproblematikk og var derfor usikker på hva jeg hadde i vente.

Jeg bor i sentrum i Oslo, med utsyn mot en park. I denne parken oppholder det seg rusmisbrukere store deler av året. Jeg har ved flere anledninger vært vitne til, gjennom stuevinduet mitt, at det er blitt satt sprøyter i både armer og ben, og at menneskene ute i parken deretter sjangler seg videre til neste stopp. De samles i større grupper midt på natten og hoier, synger og krangler høylytt med hverandre.

Gjennom glasset oppfatter jeg dem som zombie-lignende vesener som kaver seg gjennom livet, alltid på jakt etter neste skudd. Holdningen min til dem er at de er mennesker som i stor grad ikke er i stand til å ta vare på seg selv eller andre og at de gjør relativt dårlige bedømmelser når det kommer til prioriteringer i livet. Selv om jeg innerst inne har en tanke om at de aller færreste av dem havner i sin livssituasjon med intensjon, men som ved tilfeldigheter og omgang med "feil" miljø har havnet i dette.

Av mangel på andre inntrykk, gikk tankene mine direkte til disse menneskene og jeg undret meg over hvem jeg skulle møte. Hva om han møter opp ruset? Hva om han er frekk eller skremmende? Hva om han truer meg? Dette var noen av mine forventninger til et menneske som har levd med rus.

Det som møtte meg derimot var det jeg opplevde som en hyggelig, veltalende og rolig mann. Han fortalte om sin situasjon med refleksjon, og undret seg sammen med meg om hvordan hans livssituasjon kunne ha påvirket sønnen hans. Han fortalte om hvordan behandlingen hadde forandret livet hans og at han var motivert til å komme seg ut i en jobb og starte med blanke ark.

Underveis i samtalen kunne jeg kjenne at jeg var overrasket, jeg hadde ikke forventet at han skulle være slik, og jeg ble streng med meg selv. Hvordan kunne jeg tenke sånn? Hvorfor forventet jeg det av ham? Fortjente han at jeg hadde gjort meg opp denne meningen om ham i forkant? Og hva gjorde det med meg i møtet med ham? Kunne han merke at det overrasket meg?

Jeg ble i stor grad påvirket av det jeg trodde jeg visste om tidligere rusmisbrukere, og det var også derfor jeg tror jeg skammet meg sånn da jeg innså at dette ikke gjaldt faren jeg møtte. Han levde ikke opp til det jeg hadde sett for meg. Det overrasket meg. Jeg hadde en forestilling om hvem jeg skulle møte, denne forestillingen hadde jeg skapt ut ifra møter med andre mennesker som jeg trodde lignet på ham. Det skulle vise seg at de ikke lignet hverandre overhode, og jeg fikk revidert min forståelse av hva det ville si å være tidligere rusmisbruker. Det trengte ikke bety det jeg trodde. Jeg innså i mitt stille sinn at han også bare var et menneske, med sine erfaringer i livet, som påvirket hvordan andre mennesker så ham.

Mine forutsetninger for å vite noe som helst om denne mannen i forkant var særdeles begrenset, jeg hadde hverken jobbet med eller vært i annen kontakt med mennesker fra rusmiljøet enn det jeg hadde observert gjennom stuevinduet. Jeg ble overveldet av faktoren “rus”, og jeg lot det bli en enorm faktor i mitt møte med denne faren. Bekymringsmeldingen tilsa at han ikke lenger var i dette miljøet, og at han ikke levde med rus lengre. Likevel falt tankene dithen, og jeg klarte ikke stanse meg selv. Det får meg til å lure på om jeg ville møtt ham på en annen måte om jeg hadde hatt flere erfaringer med mennesker som har levd med rus.

“Ikke-vitende posisjon”

Begrepet “ikke-vitende posisjon” ble lansert i en artikkel i 1992 av Harlene Anderson og Harald Goolishian, et begrep som Randi Frieda Bagge (2007 og 2011) har reflektert rundt og diskutert i senere tid. Bagge beskriver dette begrepet som en holdning man inntar om at en aldri kan vite hva en annens opplevelser har betydd for dem, eller hvilken fortolkning en annen har om sine opplevelser, før den andre forteller om det. Anderson (2005, 1) sier at begrepet handler om en tro på at hjelperen ikke har tilgang til privilegert informasjon, og derfor alltid trenger å lære om klientens opplevelse. Tanken er at hjelperen aldri kan vite noe om klienten, før klienten har fortalt om sin opplevelse. Altså at klienten er ekspert på sin opplevelse, og hjelperen må lære fra ham hvordan det er å være ham, uten å tro at en vet.

Dette har vist seg å være et omdiskutert begrep, og jeg er blitt interessert i det etter å ha fordypet meg i betydningen av menneskets forforståelse i relasjon med andre. Min forståelse av betydningen av forforståelse har vært at den alltid er med oss, og at vi aldri kan unnsnippe den, det er vår måte å eksistere i verden på. Begrepet “ikke-vitende posisjon” kan oppfattes som en slags motpol til dette. De som har kritisert begrepet begrunner sin kritikk med dette:

Fordi man aldri kan unnsnippe sin forforståelse, så kan man heller aldri innta en posisjon hvor man tilsynelatende ikke vet, at man går inn for å forstå et fenomen uten noen som helst forutsetninger. Bagge (2007, 1) svarer på denne kritikken med at hun tror begrepet er misforstått. Hun utdyper: “Min forforståelse preger min vandring i landskapet, samtidig som kunsten er å ikke la meg fange av den. Jeg må stadig ha ett blick opp, ett ned, under til siden, i skyggen av, bak, foran og fram”.

Hun forklarer videre:

Kraften ligger i *selvfølgeligheten* i å innta en slik posisjon, da jeg aldri kan vite noe om den andre, ikke har tilgang til hva som skjer i andres kropp og tanker og følelser. Samtidig som jeg preges av forforståelse som påvirker meg kontinuerlig og lurer meg til å tro at jeg vet. (Bagge 2011, 1).

Slik jeg forstår Bagge kan jeg oppnå en “ikke-vitende posisjon” ved å klare å bevisstgjøre meg de tankene som kan komme, og stanse tanken om at jeg tror jeg vet, eller tror jeg vet hva som kommer. Da kan jeg si til meg selv: Ja, jeg har hørt om lignende historier før, jeg har noe kunnskap om dette feltet, men akkurat nå er ikke det viktig, akkurat nå trenger jeg å få høre mer om den andres unike liv og situasjon, og hvordan dette er for den andre.

Engebreetsen (2007, 16) snakker om klienten som den Andre, i dette legger han at den Andre alltid vil være fremmed for den profesjonelle. Han spør seg selv hvordan det ville være mulig å ordlegge den Andre og samtidig vise respekt til den andres fremmedhet. Om jeg har forstått Engebreetsen rett snakker han om utfordringene ved å skulle beskrive et annet menneske i uvissheten om det som skrives stemmer med den andres opplevelse. Denne usikkerheten oppstår fordi jeg som profesjonell, slik som Bagge beskriver, ikke har tilgang til hva som skjer i andres kropp, tanker og følelser, det er fremmed for meg.

Harlene Anderson (2005, 6) sier at denne posisjonen slett ikke handler om at vi i hjelperollen blir negativt påvirket av vår forforståelse, hun poengterer at det handler om at hjelperen lar klienten lede samtalen og innholdet, og at hjelperen stiller seg nysgjerrig og “ikke-vitende” til hvordan dette var for den andre. Samtidig som hjelperen bevisstgjør seg at ens egen respons og bidrag i samtalen er av verdi, ved at det er med på å legge retningslinjer for innholdet i samtalen, og at det påvirker klientens respons.

Om vi kobler begrepet opp mot habitus, kan vi tenke oss at vi i ulike situasjoner kan ta i bruk ulike disposisjoner for å forstå noe. Altså at vi selv kan velge fra hvilket ståsted vi vil se noe fra. Men kobler vi det opp mot Gadammers tanke om forutsetninger, vil det ikke være mulig å legge til side en viten om noe for å ta inn noe helt nytt, da står vi på ett sett “fast” i den forståelsen vi har, før vi kan oppnå nye delforståelser av noe (Aadland 2011, 188).

Det jeg trekker ut av begrepet “ikke-vitende posisjon” er at jeg som hjelper kan lære meg å være bevisst forforståelsen og hvordan den kan påvirke meg. Berg (2002 i Bagge 2007, 7) sier at det er en kunst å innta en slik posisjon. Hun sier videre at for å klare dette må vi som hjelpere være i stand til å sette vår egen forståelsesramme til side så mye som mulig, og også være bevisst over hvordan vi utforsker klientens forståelsesramme. Som tidligere nevnt sier Engebretsen (2007, 16) at den Andre alltid vil være fremmed for oss, og at vi derfor alltid må trå varsomt og ydmykt inn i den andres liv, fordi det alltid er noe vi ikke vet om den andre.

Dilemmaet rundt denne posisjonen slik jeg ser det ligger her, hvor hjelperen ubevisst stopper seg selv i prosessen av å være nysgjerrig, fordi vi tror vi vet hva som kommer, og dermed ikke trenger å høre mer om akkurat dette, for dette har vi hørt før. Denne tanken tilslører budskapet til den andre, fordi det var ikke nødvendigvis slik det var. Hjelperen stopper prosessen av å prøve å forstå, fordi vi tror vi vet. Når vi evner å innta en “ikke-vitende posisjon” så klarer vi å legge til side det vi tror vi vet, for å kunne lære noe nytt om den andre. Da har vi innsett at vi trenger hjelp fra den andre for å kunne danne oss nye delforståelser som til slutt blir til en ny forståelse av hvordan dette kunne være for den andre, og hvordan jeg forholder meg til dette.

Er jeg min forforståelse, eller er forforståelsen en del av meg?

Er det egentlig mulig å gjøre som den “ikke-vitende posisjonen” tilsier, og legge til side det vi tror vi vet? På den ene siden blir forforståelsen beskrevet av blant andre Heidegger som menneskets væren i verden, det oppfatter jeg som at mennesket er sin forforståelse, det er måten vi eksisterer på og måten vi samhandler med andre mennesker. Jeg kunne for eksempel ikke noe for at jeg hadde visse forventninger til faren nevnt i hendelse 3, det var min måte å forstå en annen person sin livssituasjon. Det var ikke før jeg fikk møtt ham at jeg fikk en ny forståelse av hva det ville si å være tidligere rusavhengig, og fikk et inntrykk av hvordan det var å være ham. Denne nye forståelsen blir med meg som en del av meg når jeg møter andre mennesker, en forståelse jeg ikke kan unnslippe.

På den andre siden blir forforståelsen gjennom begrepet “ikke-vitende posisjon” tegnet som et slags verktøy. En del av meg og mitt sinn som jeg kan ta i bruk, og som jeg kan gjøre meg bevisst. Med dette mener jeg at vi er i stand til å reflektere over vår forståelse av noe, før vi har innsett at vi har forstått det på en viss måte. At vi kan legge fra oss en forståelse av noe, for å forstå det på en annen måte. Kan jeg stille meg på utsiden av meg selv, og se innover i det som gjør meg til meg? Dette bringer meg videre til mentaliseringsbegrepet.

Mentaliseringsbegrepet

Røkenes og Hanssen (2012, 53) sin definisjon av begrepet mentalisering er evnen til å se den andre innenfra og seg selv utenfra, og at man med denne evnen formidler at man “ser” den andre og at den andre “får seg selv i retur”. Dette har jeg opplevd som et omdiskutert begrep innenfor barnevernfeltet, og det er også derfor jeg ønsker å se nærmere på hva det betyr i kontekst av min oppgave. Utgangspunktet for begrepet er at vi mennesker forstår hverandre og forutser atferd hos hverandre ut fra ideer om mentale tilstander (Røkenes og Hanssen 2012, 53). Dette kan også sees i lys av Gadamer sin tanke om at en ikke-bevisst forforståelse strukturerer all mening og forståelse som mennesket har (Thomassen 2006, 86). For meg blir dette begrepet tidvis forvirrende, og jeg skal forklare hvorfor.

Som tidligere nevnt ser både Heidegger og Nerheim på mennesket som eksistensielt forstående, altså at vi alltid søker etter å forstå og finne mening i det som hender oss, med utgangspunkt i oss selv og våre egne følelser. Det vil i følge Nerheim (1996, 301) være et mislykket forsøk å prøve å lete etter forutsetningsløshet når vi forsøker å forstå hvordan en annen har det, dette fordi alle refleksjoner vi gjør har grunnlag i våre refleksjoner rundt vår egen tilværelse i verden. Ut i fra dette synspunktet kan jeg aldri helt forstå hvordan en annen har det, jeg kan kun ta utgangspunkt i og kjenne på hvordan det var for meg. Derfor vil det på den ene siden være umulig å se en annen innenfra. Det er en annens livsverden, som jeg aldri kan få tilgang på. Det er en annens opplevelser og tanker, som jeg ikke har noe grunnlag for å kunne si at jeg forstår meg på.

På den andre siden vil det være mulig å bruke mine egne opplevelser for å kunne relatere til de samme følelsene som den andre formidler. At jeg for eksempel også har vært redd og at jeg vet hvordan det føles for meg.

Min oppfattelse av at dette begrepet er omdiskutert i praksis i barnevernfeltet tror jeg grunner

i at vi på den ene siden har en tanke om at vi som profesjonelle aldri helt kan forstå et annet menneske, fordi vi aldri kan gå på innsiden av dem og se verden slik de ser den. Vi er dermed prisgitt våre egne erfaringer, og må ta utgangspunkt i de, for å klare å møte et annet menneske på det vi selv tenker er en god måte. På den andre siden har vi det jeg ser på som et ideal som profesjonell om å bare vite, eller opparbeide oss en evne til å se det som ingen andre ser.

Forstå meg uten at jeg trenger å si noe

Per Lorentzen holdt en forelesning denne våren om etikk i barnevernfeltet hvor han fortalte om hendelser fra sitt yrkesliv. Han jobbet en periode som veileder for institusjonsarbeidere, hovedsakelig institusjoner for psykisk og fysisk utviklingshemmede. Han fortalte om en kvinne som bodde på institusjon fordi hun var lam og satt i rullestol. Kvinnen hadde fortalt i samtale med ham at arbeiderne var veldig hensynfulle og flinke til å være tilgjengelig og spørre hva hun selv ønsket. Hun la vekt på at de alltid var flinke til å spørre om hun hadde behov for noe. Likevel ytret hun et ønske som var viktig for henne. Hun sa hun skulle ønske hun hadde noen i livet sitt som bare visste, eller som kunne se hva det var hun trengte eller ønsket. Hun sa hun skulle ønske noen kunne si: "Nå ser jeg at du er sliten" eller "nå merker jeg at du trenger en tur ut i frisk luft". Hun formidlet et ønske om å bli forstått uten å måtte si noe.

Denne kvinnen setter ord på noe jeg tror de aller fleste tar for gitt. Den følelsen av å bli sett i sine behov, å bli sett i sine vansker og i sin følelsesmessige tilstand (Kinge 2015 i Moen 2016, 32). Helge Svare (2008 i Moen 2016, 32) sier at når vi opplever å ikke bli forstått, så opplever vi å bli forlatt. Er dette snakk om å "se" en annen innenfra? Hvor godt må jeg kjenne en annen for å vite hva det er de vil? Mentaliserer vi som profesjonelle når vi våger å anta at vi vet hva klienten trenger?

Selv har jeg hatt en samboer i tre år nå. Vi omgås hverandre flere timer hver eneste dag, og kommuniserer med hverandre kontinuerlig både med ord, kroppsspråk og blick. Det er mange ting som skjer i kommunikasjonen mellom oss som er usagt, som vi "bare vet". Min samboer vet for eksempel at jeg vil være for meg selv når jeg går på badet og lukker døren bak meg. Jeg vet at samboeren min er sliten om han ikke forteller om dagen sin når han kommer hjem fra jobb. Altså, vi kan forstå oss på hverandre, uten å måtte si det med ord, fordi vi kjenner hverandre. Ser jeg samboeren min innenfra når jeg tolker hans stillhet som et tegn på at han er sliten etter en lang dag? Og får han seg selv i retur når jeg responderer på dette ved å gi ham

tid til å være i stillheten? Med hvor stor sikkerhet kan jeg si at jeg tolker ham riktig? Hvor godt må vi kjenne en annen for å vite at vi tolker de riktig?

Engebretsen (2007, 16) på sin side sier at det alltid vil være noe fremmed ved den andre, noe som er utenfor vår rekkevidde, som vi ikke kan få tak i. Hvordan kan vi med sikkerhet si at vi ser klienten innenfra, og i tillegg er i stand til å gi den andre seg selv i retur? Disse spørsmålene bringer meg videre til begrepet taus kunnskap, jeg vil prøve å se hvordan dette kan ha sammenheng med mentaliseringsbegrepet.

Taus kunnskap

Taus kunnskap er et begrep formulert av Michael Polyani (1958, i Aadland 2011, 79). Som eksempel for å beskrive begrepet bruker Polyani en blind manns evne til å skape seg et bilde av omverden, gjennom å tolke stokken sine bevegelser. Denne evnen er den blinde mannens skjulte kunnskap. Eller vår evne til å kjenne sukkerbiten i kaffekoppen gjennom å røre i koppen med en skje (Aadland 2011, 82; Nerheim 1996, 390). Om taus kunnskap sier Aadland (2011, 82) dette: "På samme måte vil en erfaren barnevernsarbeider gjennom mange møter med vanskeligstilte familier utvikle en førbevisst og personlig evne til å kunne fornemme forsømte barn". Han sier at begrepet er tenkt som en oppvurdering av de evnene omsorgsyrkene utvikler, de som man ikke helt klarer å beskrive med ord, men som er der som en del av yrkesutøveren.

Jeg opplever at det er vanskelig å relatere seg til eksempelet Aadland bruker, kanskje kan det ha noe med min opplevelse av ordet "forsømt". Det er for meg et sterkt ord som burde berøres med stor varsomhet og i alle fall ikke som antagelser.

Det er uansett noe ved utsagnet som ikke gir gjenklang hos meg. Først og fremst handler dette om at jeg på grunnlag av mine forutsetninger for å forstå aldri kan anta at jeg, fordi jeg har møtt vanskeligstilte familier før, vet at dette enkelte barnet må være forsømt. Det vil være et tilfelle av å la min forforståelse styre meg, og det vil påvirke meg til å tro at jeg vet at dette barnet er forsømt, før jeg har undersøkt alle muligheter.

Bagge (2007 og 2011) problematiserer også dette i sine tekster om "ikke-vitende posisjon". Hun snakker om betydningen av å ikke la seg styre av det som Aadland beskriver som taus kunnskap, for at klienten skal få muligheten til å fortelle om sitt liv akkurat som hun eller han

opplever det. Om jeg tolker Aadland rett beskriver han taus kunnskap som en slags intuisjon den profesjonelle hjelper utvikler etter å ha erfart flere lignende hendelser, og at denne kunnskapen kan tas i bruk for å “vite” noe før man har fått det bekreftet. Dette samsvarer med Bourdieus tanke om at vi ikke alltid er bevisst hvorfor vi handler som vi gjør, eller reagerer som vi gjør, men at det ligger latent i oss (Aamodt m.fl. 2011, 141).

Grete Lillian Moen (2016, 16) sier at vi som profesjonelle må minne oss selv og hverandre på at vi ikke vet hvordan det er å være den andre, og at det å ha møtt andre med de samme symptomene eller de samme vanskene, ikke betyr at vi vet hvordan dette mennesket eller denne familien har det. Hun sier på sin side at vi ikke må anta at vi vet, bare fordi vi har møtt mennesker i lignende situasjoner.

Descartes' tanke om at vi må kvitte oss med våre fordommer for å forstå noe med sikkert grunnlag motstrider på ett vis Polyani sin teori om taus kunnskap. Taus kunnskap er tenkt som en styrke, altså at den profesjonelle opparbeider seg en type kunnskap som ikke er til å sette ord på. Den tause kunnskapen ville fra Descartes' synspunkt bare være i veien for å oppnå et sikkert grunnlag for å forstå noe.

Selv om jeg ikke helt klarer å relatere meg til bruken av taus kunnskap i praksis, så liker jeg ideen om at man kan utvikle en slags sjette sans eller intuisjon, for å føle seg fram til hva den enkelte saken handler om. Den kan jo anses som en slags bearbeidet og korrigert forforståelse. Altså at jeg er bevisst min tause kunnskap, og at jeg stoler på den.

For å kunne ta i bruk min tause kunnskap hensiktsmessig i arbeidet med andre mennesker ville det kreve at jeg utøver en enorm konsentrasjon rundt hva som faktisk er min tause kunnskap. Å streve etter å ordsette egenskaper er en viktig del av barnevernspedagogens faglighet, vi setter ord på kunnskap og evner for å bevise at vi har grunnlag for å ta de avgjørelsene vi gjør. Det jeg tror Polyanis teori forsøker å belyse, er at det er visse ting vi ikke *kan* sette ord på, at det er noe som bare finnes i oss som ikke kan beskrives.

Bagge (2007, 1) sier som tidligere nevnt at vår forforståelse preger vandringen i landskapet, altså møtet med andre mennesker og prosessen av å bli kjent, samtidig som kunsten er å ikke la meg fange av den. Her finnes det overførbarhet til den tause kunnskapen. Vi kan

bevisstgjøre oss og tillate oss å bli preget av at vi tror vi vet at dette enkelte barnet er forsømt, men vi kan ikke la oss å bli fanget av denne tause kunnskapen.

Må jeg forstå for å kunne hjelpe?

Hovedfokuset mitt i oppgaven har vært på betydningen av min forforståelse i møte med klienter i barnevernet. Samtidig som jeg har gjort meg de refleksjonene jeg hittil har skrevet om, har jeg i bakhodet konstant spurt meg selv hvorfor jeg er så opptatt av å forstå. Hele poenget med å gjøre seg kjent med sine forforståelser vil være for å kunne forstå bedre hva det er klienten opplever. Spørsmålet jeg da er nødt til å stille meg selv er: Må jeg forstå for å kunne hjelpe? Vi leter etter mening i alt som skjer oss, og i alle utsagn fra andre mennesker, vi gjør det for å forstå hva budskapet er (Aadland 2011, 179). Er det en betingelse at jeg forstår så langt det lar seg gjøre, hvordan det andre mennesket har det, for å kunne gi god hjelp?

Kari Killèn (2015, 100) sier at vi må forstå prosessen og veien som har bragt oss dit vi er nå for å kunne gi hjelp. Vi som hjelpere må se forbi identifiseringen av “problemet”, det er ikke der nøkkelen ligger sier hun, den ligger i helheten. Vi må få øye på hva som foregår og hva som har foregått i familien, dynamikken og samspillet, vi må se helheten for å kunne gi hjelp sier Killèn. Ser vi dette i lys av hermeneutikken, beskriver Killèn en hermeneutisk spiral slik jeg tidligere har beskrevet den. At vi ikke må stoppe opp ved det vi “vet”, men prøve å forstå i prosess, og danne oss nye forståelser. Killèn mener at det er først da vi er i stand til å gi hjelp.

Da handler det ikke om å forstå hvordan den andre har det, det har jeg til nå slått fast at vi aldri kan gjøre. Men jeg tror det handler om å anerkjenne at jeg alltid vil prøve å forstå, på grunnlag av det Heidegger og Nerheim beskriver; min væren i verden er forstående. Altså at jeg anerkjenner at den andre har et problem, og strever med noe, og at jeg må tolke det for å kunne gi hjelp.

Forståelsen av et voldsoffer

Da jeg var i praksis i barneverntjenesten skulle jeg ta utgangspunkt i en hendelse da jeg skulle skrive min praksisoppgave. Hendelsen som ble mitt utgangspunkt var som følgende; Jeg deltok i et møte med en mor som hadde møtt opp uanmeldt hos barneverntjenesten og bedt om en samtale med sin kontaktperson som ikke var på jobb denne dagen. Da bestemte vi at

teamleder og jeg skulle hilse på henne og informere henne om dette og høre hva det var hun ville snakke om. Teamleder informerte meg i forkant om at denne familien hadde hatt flere undersøkelser i barnevernet. Jeg ble fortalt at dette var en typisk voldssak. Jeg visste ikke helt hva hun mente med det til å begynne med, men forstod hva som lå i utsagnet mer og mer for hver gang jeg møtte moren. Det var først i samtale nummer to at jeg kjente noe skurret, at noe ikke helt stemte. Alt moren hadde fortalt i første samtale samsvarte ikke med det hun hadde gjort i ettertid.

Disse møtene ga meg et nytt syn på og en ny forståelse av løgn. Jeg er oppvokst med et ideal om å aldri lyve. Det var feil å lyve, og jeg måtte alltid snakke sant. Det er et ideal jeg i voksen alder etter mange erfaringer har innsett at jeg ikke kan leve etter, fordi vi alle lyver om små og store ting hver eneste dag. Likevel sitter det i meg, at jeg til en hver tid skal gjøre mitt ytterste for å fortelle det som er sant, og at løgn til en viss grad er tilsvarende med å være et dårlig menneske. Opplevelsen av å sitte overfor et annet menneske, og vite at jeg ble fortalt løgner var utfordrende i seg selv. Å skulle anstrenge seg til å se forbi løgner var enda vanskeligere. Det er nesten instinktivt for meg å ønske å blottlegge løgner. I dette tilfelle var ikke løgner viktig, hun skulle få lov til å lyve, hun trengte å lyve for å overleve sin egen situasjon. Da måtte jeg jobbe med meg selv for å tillate løgner.

Jeg fikk etter flere møter med henne en bredere forståelse av kompleksiteten av å være et offer for vold. Det hele var ikke fullstendig svart eller hvitt slik jeg hadde trodd, det var grumsete og grått, og veldig vanskelig. Tanker som “hvorfors fortalte hun ikke bare sannheten?” og “hvorfors tillater hun oss ikke å hjelpe henne og barna?” ble plutselig umulig å svare på, fordi jeg aldri kan forstå hvor utfordrende denne morens posisjon var. I møtene med henne kom det etter hvert fram at det aldri var hennes intensjon å ikke snakke sant i samtaler med barnevernet. For denne moren var det snakk om å overleve volden for alt det var verdt, selv om det innebar å lyve for de som ønsket å hjelpe.

Jeg har innsett hvor uvurderlig mine møter med denne moren har vært for meg, og for min utvikling av forståelse av vold i nære relasjoner. For meg som står på utsiden av situasjonen og ser inn er det veldig lett å se nyansene av rett og galt, og å se hvor stor skade både moren og barna tar av å leve i volden. Det er også veldig vanskelig for meg å se hvorfor en mor tar de valgene hun gjør, og berettiger det med at hun vil gjøre det som er det beste for sin familie. Det er da jeg innser at jeg aldri kan vite hvordan dette er for henne, og at jeg må prøve mitt

aller ytterste å være ydmyk på at jeg ikke vet, men at jeg ønsker å hjelpe likevel. Det handler ikke om at hun har valgt å leve sammen med en som utøver vold mot henne, det handler om at hun prøver å overleve livet sitt på best mulig måte som hun kjenner til. Dette er et aspekt ved vold jeg aldri ville ha vært i stand til å se, om jeg ikke hadde møtt denne moren, og fått lov til å bli kjent med henne. Jeg er også blitt bevisst på at denne familien var unik i seg selv, og at ingen annen familiesituasjon vil være helt lik denne.

Avslutning: Svarer jeg på det jeg spør etter?

Min forforståelse preger min tilværelse, det er måten jeg eksisterer på. Jeg tolker alt, med utgangspunkt i meg selv. Det er ikke til å unnsnippe at forforståelsen påvirker meg i møte med de menneskene jeg har som jobb å hjelpe. Da er det ikke nødvendigvis snakk om mine fordommer for enkelte grupper i samfunnet, det er snakk om min væremåte i de ulike situasjonene jeg havner i. Jeg er meg, i kraft av alt jeg har erfart i livet mitt, og de verdiene jeg bringer med meg. Og jeg er meg i jobben som barnevernspedagog.

Jeg kan ikke gå inn og ut av min forforståelse, velge når jeg vil “bruke” enkelte erfaringer, og når jeg vil “legge de bort” for at det ikke skal fargelegge noe jeg ikke vil. Jeg er min forforståelse, jeg er prisgitt alt jeg har opplevd gjennom livet, og det jeg har lært om andre mennesker av andre mennesker. Jeg har opplevd utallige møter med andre mennesker, og alle disse enkeltmøtene påvirker mitt neste møte med en annen.

Jeg tror enhver i barnevernspedagogens yrkesfelt kan si at vi noen ganger har hatt en magefølelse eller at vi har fulgt hjertet vårt. Altså at det ligger noe i oss, som påvirker oss i det mangfoldige arbeidet som vi utøver, og som gjør noe med oss i møte med de menneskene vi skal hjelpe. Som vist har litteraturen satt mange ulike navn på dette fenomenet. Om det da er snakk om evne til å mentalisere, taus kunnskap eller bevissthet rundt “ikke-vitende posisjon” vet jeg ikke. Det er rett og slett noe som eksisterer i oss som enkeltindivider, og som kommer til uttrykk ulikt for hver enkelt gjennom måten vi utøver yrket på. Det er noe vi ikke får satt ord på, og det har betydning for jobben vi gjør for menneskene vi møter.

Litteratur

- Aadland, Einar. 2011. *Og eg ser på deg... Vitenskapsteori i helse- og sosialfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aamodt, Laila Granli m.fl. 2011. *Samhandling mellom barnevern og BUP – Kunnskapsutvikling i praksis*. Oslo: Gyldendal.
- Anderson, Harlene. 2005. "Myths about "not-knowing"". *Rochester: Family press*.
- Bagge, Randi Frieda. 2011. «Hvordan bruke forforståelsen når jeg ikke kan vite noe om den andre?». I *Fokus på familien vol. 40: 25-44*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bagge, Randi Frieda. 2007. «Refleksjoner omkring begrepet "ikke-vitende posisjon"». I *Fokus på familien vol. 35: 113-126*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Birkeland, Camilla Vår. 2013. «Barnevernets tekster - et sted å gjemme seg». I *Fontene Nr. 3, pp.48-53*.
- Eide, Solveig Botnen og Berit Skorstad. 2013. *Etikk - til refleksjon og handling i sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk. Tredje utgave.
- Hoel, Karen Colban og Trude Christiane Rønnild. 2011. «Tause selvfølgeliggjøringsprosesser; - prosesser innen sosialt arbeids kunnskap». *Tidsskriftet Norges barnevern*, 2011, Vol. 88, nr. 2, pp.74-81
- Killen, Kari. 2015. *Sveket 1. Risiko og omsorgssvikt - et helseproblem og tverrfaglig ansvar*. 5.utgave. Oslo: Kommuneforlaget
- Krogh, Thomas. 2014. *Hermeneutikk - Om å forstå og fortolke*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag. Andre utgave.
- Moen, Grete Lillian. 2016. *Jeg trenger noen å være glad i - fortellinger om møter mellom mennesker og utvikling av profesjonell kompetanse*. Oslo: Cappelen Damm.
- Nerheim, Hjørdis. 1996. *Vitenskap og kommunikasjon - Paradigmer, modeller og kommunikative strategier i helsefagenes vitenskapsteori*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Røkenes, Odd Harald og Per-Halvard Hanssen. 2012. *Bære eller bryte - Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget. Tredje utgave.
- Skorpen, Berit. 2016. «Om hverdagsspråkets betydning for faglig forståelse». I *Tidsskriftet Norges barnevern*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skjervheim, Hans. 2002. *Deltakar og tilskodar: I mennesket*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thomassen, Magdalene. 2006. *Vitenskap, kunnskap og praksis: Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal akademisk.